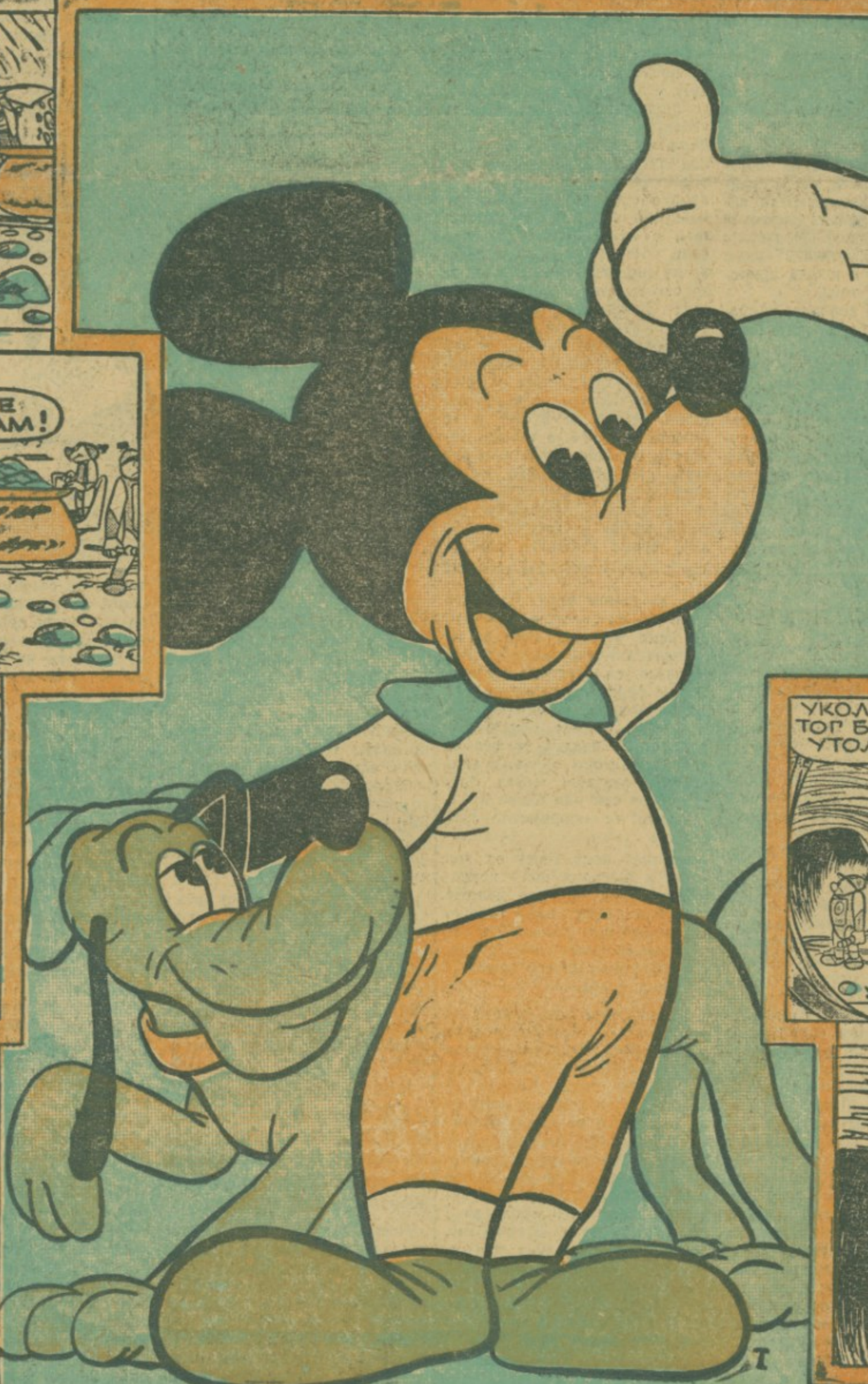
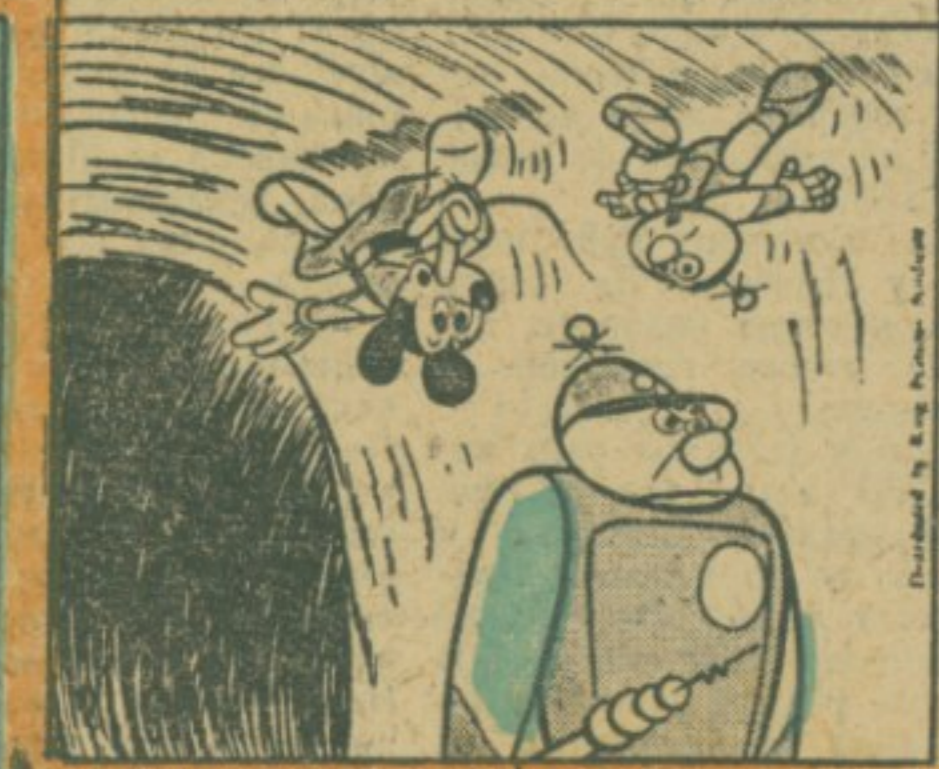
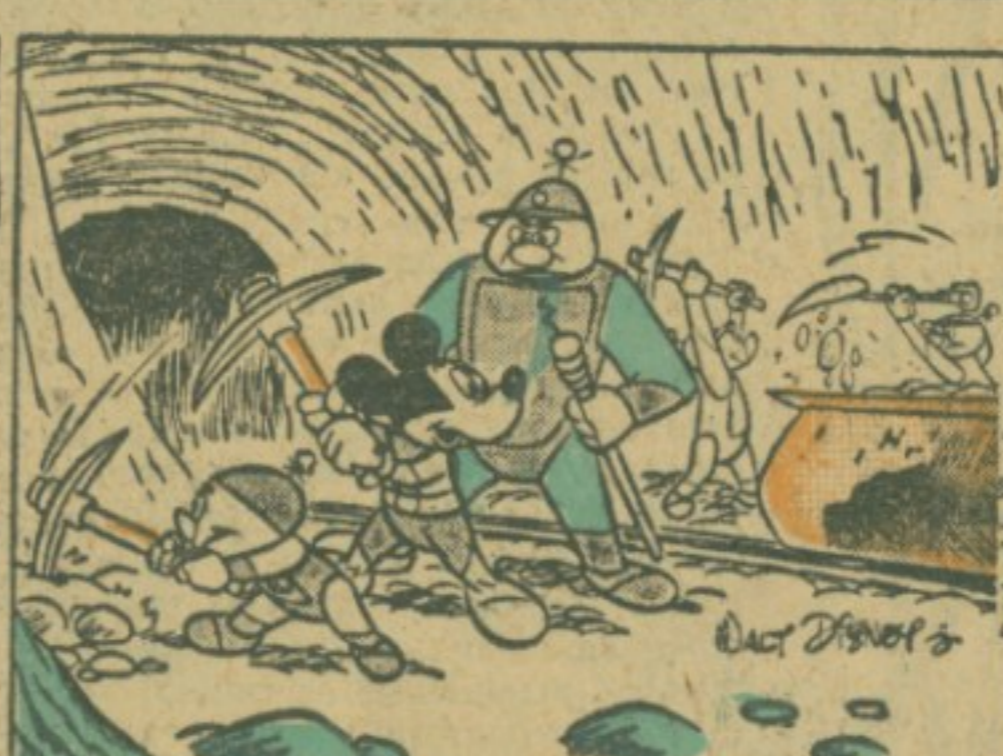

Мики Шмља Рао Истраживачи

Сасвим случајно...

Максман Мали, сиромашни сељак из Насика, у источној Индији, радосно је посматрао из дана у дан како дозрева богата летина пиринча на његовом имању. Дуго година Лаксман обрађује земљу, али још никад није ни видео ни чуо да је неко подигао жетву каква је њему претстојала. Неколико дана касније, пошто је већ био пожео и унео у кућу невероватно велику количину пиринча, изненада му је стигло једно писмо. У њему га је Министарство пољопривреде Индије обавештавало да је он са својих 19.700 килограма по хектару постигао светски рекорд у приносу пиринча. „Ви сте, — стајало је у писму — добили највећу количину пиринча коју је икад један човек подигао од једне жетве“.

Тако се догодило да је до-

сељак снабдева сама државна да се изврше извесни припремни радови. А постигнути резултати имају непроцењиву вредност. Док је за по-

ковала силну штету. Стигавши у Јапан, Кападија исприча једном познанику каква је несрећа задесила његов крај, а овај му рече:

— Да ли сте чули да је икад тајфун уништио жетву код нас?

— Нисам, — одговорио је Индус.

— Да се то не догоди, потребно је чувати биљку да не полегне. А то ће се постићи ако се између редова пиринча претходно разупну жице, на које ће се стабљике насласати.

Објашњење је било толико једноставно да се Кападија запитало како је могуће да се ни један индиски земљорадник није томе већ раније досетио.

Кад се вратио у домовину, тајфун се опет спустио на његов крај и сва је летина поново полегла. Сетивши се оног разговора, Кападија је с неколицином пријатеља одјурео на пиринчано поље и почео да побала бамбусово коље, између којег је затезао жице. Али, пошто се у Индији пиринчак не сеје на редове, већ се семе баца одока и на срећу, овај посао није могао да успе. Кападија је спасао само четири стабљике, које је извукао из воде и наслонио на жицу. Недељу дана доцније, те четири стабљике биле су сасвим суве, са неопштећеним зрнима, док је сав остали род пропао.

Овај случај привукао је пажњу Харшамандра Патила, инжењера агрономије са Бомбајског универзитета. Следеће године њих двојица посадили су пиринчак на редове и добили двапут већи принос.

Године 1952 Бомбајска влада послала је Патила и Кападију у Јапан да испитају како се пиринчак тамо гаји. Они су узели у закуп мало пиринчано поље и почели да га обрађују под надзором једног познатог агронома. Он их је упозорио да пре сетве морају пажљиво одабрати семе и то потапањем у слану воду. Само оно семе које услед тежине потоне на дно суда употребљава се за сетву, док се остало одбацује. Зрнцале се затим перу у нарочитом раствору који убија бактерије, а онда се суши у хаалу, да би било способно за клијање чим се баца у земљу. Пошто се сетва заврши, земља се ђубри, и то помало а чешће, а никако одједном и већом количином ђубрива, „јер није добро да се стабљике прво преједу, а потом да гладују“. После три недеље зрења у расаднику, за које време стабљика израсте

до десет сантиметара, принај се пресађује на просторна поља.

— Размак између стабљика треба да износи 25 сантиметара, — рекао им је стручњак — јер толико је простора потребно да би се биљка потпуно развила.

Сваких петнаест дана два Индуса морали су да плевеле леје, додајући ђубриво, а кад је стигла жетва принос на њиховом пољу био је пет пута већи од просечног приноса у Индији, иако земљиште у Јапану није ни близу тако плодно као у Индији.

Вративши се у домовину, Патил и Кападија применили су нов метод гајења пиринча. Прва корист показала се већ приликом сетве, јер се на овај начин употребљава осам пута мање семена. А кад је дошло време да се летина скида, Кападија је добио девет-а Патил 13,5 тона пиринча по хектару. Сличне успехе постигли су и остали земљорадници који су пошли за њиховим примером.

Упролеће 1953 године, Министарство пољопривреде отштампало је упутства о новом начину гајења пиринча и поделило их становницима 75.000 села. Сем тога, кад год је то било могуће, групе пољопривредних инструктора обилазиле су села, приказивале филмове о успесима постигнутим на огледним пиринчаним пољима и давале људима сва потребна упутства, тако да је 34.000 пољопривредника убрзо прешло на нов начин обраде. Прешлог лета 800.000 хектара земље обрађено је новим методом. Пошто је он, као нека епидемија, захватио читаву државу, за коју годину ће како изгледа, свих тридесет милиона хектара индиске земље коју покривају пиринчана поља бити обрађено на нов начин. Захваљујући томе, многомилионско становништво Индије знатно ће побољшати своју исхрану, а умирање од глади остаће као немило сећање на прошлост.

СКУНК-ЖИВИЦИ

З а скункове, врсту америчког твора, обично се мисли да су глупи, недомисљиви и кукавице. Од својих непријатеља они се бране увек на исти начин: испуштањем непријатног задаха, који је толико продоран и неодољив да од њега беже и најснажније животиње. Но, и међу скунковима се нађе понеки чија храброст изненађује чак и најбоље познаноце животињског света. Природњак Ален Дево описао је једног таквог јунака међу овим „кукавицама“.

— Никад пре догађаја коме сам присуствовао не бих могао

од земље. Колико сам ја могао да проценим, скунк је висио на огради прилично дуго. Изгледао је исцрпљен.

Кад се животиње нађу у таквој или сличној неприлици, оне се обично отимају, копрцају и обузете паником, потпуно губе главу. „Мој“ скунк показао се као прави јунак баш тиме што није изгубио главу. Уместо да се копрца и отима, он би више минута висио непомицан, а онда би се, у једном херојском напору и грчу, одбацио на једну страну, савиши своје тело готово у круг, тако да је предњим шапама могао да се ухвати за ивицу ограде. Висећи тако, стао би зубима да гризе свој чупави реп, тачно испод места где се овај закачио за болничаву жицу. Било ми је јасно да је животиња одлучила да „ампутира“ тај део свога тела.

да појам херојство вежем с леђним, дебелим скунковицима, којих је око моје шумске кућице било много. Али, једног предвечерја морао сам да исправим рђаво мишљење које сам о њима имао. Тачније речено, морао сам да признам да и међу њима има јунака.

Тога дана најшао сам на једног великог мужјака коме се, ко зна како, реп закачио за горњу ивицу једне ограде од болничаве жице. Несрећна животиња висила је с главом надолу, док су јој предње шапе биле отприлике један педаљ

Али, у том положају скунк је могао да издржи снега неколико секунди. Тада би га снага издала и он би опет пао и висио с главом надолу. Неколико минута прикупљао би снагу, а затим би се спена поновила. За читаво то време, чак и кад је зубима гризао реп, од њега се није чуло ни гласа.

Најзад је успео. Пао је на земљу и остао лежећи петнаест минута. А кад се подигао и пошао према шуми, видео сам да је његов реп бар за трећину краћи.

гле непознати земљорадник из забаченог сеоцета источне Индије постао обнор чуveni. Па ипак, његов принос није био много већи него код 34.000 других напредних произвођача пиринча, чији се принос прошле године кретао између 9.000 и 15.750 килограма по хектару. Сви ти резултати означавају прекретницу у гајењу ове биљке, а последица су примене нове, у суштини једноставне, методе сетве и обраде.

Овај начин обраде не тражи од пољопривредника никакве нарочите трошкове нити примену сложених метода рада. Потребно је да се на земљу повремено баца нешто мало вештачког ђубрива, којим

следњих педесет година Индија стално увозила по два милиона тона пиринча ради задовољења насушних потреба становништва, прошле године је не само обуставила увоз, већ је добила и вишак приноса од милион тона.

Као већина великих проналазака, тако се и овај догадио сасвим случајно. Неки Индус по имену Праналл Кападија живео је више година у Јапану. По повратку у отаџбину, запослио се на једном пољопривредном добру у близини Бомбаја. Почетком 1948, баш кад се Кападија спремао на службени пут у Јапан, јак тајфун опустошио је бомбајску област. Вода је преплављивала пиринчана поља и проузро-

смо на самом врху. Поглед с куле је изванредан. Бродови на реци Хадзону личе на играчке; аутомобили у уским улицама на кутије шибица. Све је овде тихо. Улицама фарма не допире на ову висину. Вртоглаво падање. Око четвртог спрата ваздух је толико густ да његово стезање најачаво шуштање лифта. Још неколико секунди клизи лифт, а затим се неприметно зауставља.

„Рапид“ носи терет од три тоне, а његових шест челичних каблова могу да издрже шеснаест пута већи отпор. Тридесет пет хиљада особа превози се њиме свакодневно, што годишње износи преко 11 милиона особа.

Темељи цинковске зграде на коју смо се малочас погледали леже преко тридесет метара дубоко у земљи, носећи терет од 223.000 тона. Колико је чврста подлога зграде види се по томе што ни ветар брзине 150 километара на час није у стању да је залуља, а камоли да је обори. Кад би дувао шест сати непрекидно, поморио би само врх зграде за 3 до 4 сантиметра. Зграда има сопствену електричну централну јачину 3.000 КС. Њене залихе горива од 2.000 тона једва су довољне за недељу дана. Пет хиљада прозора а 4.000 одељења пружају светлост дању, а 80.000 сијалица ноћу.

ОБЛАКОДЕРИ

Године 1906 неки мистер Браун саградио је на доњем Менхетну, у Њујорку, зграду од десет спратова. Толика висина била је ала сензација и за сам Њујорк. Браун је задовољно трљао руке, јер је очекивао делу зараду. Али, преварио се. Зграда је дуго стајала полупразна. У то време још није било кућних лифтова, па нико није хтео да станује на њеним највишим спратовима. Шетајући и размишљајући главу како да реши тај проблем, Браунову пажњу привуче једнога дана рад дизалице у луци. Идеја му сину кроз главу: дизалица која би односила људе до највишег спрата! Тако се родио први лифт.

Данас Браунове куће нема више у Њујорку. На њеном месту, и свуда унаоколо, дижу се високе грађевине — облакодери.

Уђимо у један од ових колоса, 242 метра високи Вулвертов магазин, на пример, и попино се до његовог педесетог спрата. Нећемо ићи степеницама, мада оне постоје до врха зграде. Зашто бисмо то радили кад нам стоје на располагању многобројни бр-

зи лифтови! У „станици“, огромној приземној дворани, налазе се 32 „колосека“. Одатле полазе „возови“ право увис. Локални лифтови иду без задржавања до четвртог спрата, где се само по потреби заустављају, а затим продужавају до десетог, своје крајње станице. „Средњи“ локални имају најближу станицу на десетом спрату, одакле настављају пут све до осамнаестог. Има „возова“ који се заустављају тек на осамнаестом, а крајња им је станица двадесетог седми спрат. Експресни лифтови иду без задржавања до 27 спрата, а затим продужују све до четрдесетог. Најбржи је „Рапид“. Његова прва станица је 40 спрат, а ако нема „прелазних путника“ продужује све до највишег спрата.

Тихо се отварају обе доње половине челичних врата „Рапида“ и ми ступамо унутра. После вожње од једног минута, нашли смо се у једној великој дворани, 235 метара изнад земље. Ту се могу, поред дописних карата и разгледница, набавити и остале потребе. Но, нећемо се у њој дуго задржавати. Наш циљ је — кула. Угнмамо „локал“ и зачас

НЕШТО О ПАМЋЕЊУ

Сви ми често долазимо у неприлику због слабог памћења. Сретнемо, на пример, неког познаника кога одавно нисмо видели, хоћемо да се поздравимо с њим и тек тада утврдимо да смо му заборавили име. Или, пак, сигурно знамо да смо о нечему читали, али где — то никако не можемо да се сетимо. Да ли то значи да је памћење нешто што ми нисмо у стању да контролишемо? Изнећемо овде не колико објашњења која нам дају психолози.

Пре свега, способност мозга да памћење није неограничена. Ми памтимо на тај начин што повезујемо разне претставе једну за другу. Уколико имамо више претстава, имамо већи број повезаности, али нам то избија из главе извесне претставе које су остале неповезане.

Које се ствари најтеже памте? Телефонски бројеви, датуми и статистике знатно теже од, рецимо, имена или ликова, јер просте бројеве обично не доводимо у везу ни са чим.

Често нам се догађа да се узалуд напрежемо да се нечет сетимо. Умно напрезање користи се при учењу, кад нове претставе урезујемо у памћење, али нам је од мале користи кад хоћемо да оживимо заборављене. То нас чак може скренути с правог пута и на-

упамтити само ако ту нову ствар може да повеже за извесну идеју коју већ има у глави.

Да ли људи боље памте од жена. Не. У школама се показало да ученице памте боље од својих колега, а и у доцнијем животу жене боље чувају успомене на важније догађаје из детињства. Утврђено је и то да се оне дуже сећају ликова, гласа и укуса.

Да ли памћење опада са старашћу? Ако опада, за то нису криве године, већ сам човек. Способност за учење највећа је око двадесете године. Око четрдесет пете она опадне отприлике за 15%. После тог времена памћење може, али не мора, даље да слаби. Што оно код старијих људи обично слаби криво је њихово неинтересовање за нове ствари и појаве, које аншава мозак до лико потребне вежбе. Иначе, мозак старијег човека може већ ома добро да памти, јер он већ обилује разним претставама, за које може да повеже нове идеје.

Који је најбољи начин да упамтимо оно што читамо? Оно што желите да запамтите читајте лагано од почетка до краја. Кад већ имате основу у глави, ситнице и детаљи доћи ће лако, готово сами по себи. Лакше се памте идеје него речи, јер се идеје лакше повезују. Ако је ствари које хоћете да упамтите прилично дуго, поделите га у неколико делова, које ћете прећи у неколико временских размака, са по пет или десет минута између сваког од њих. Добар је начин да читате гласно оно што желите да упамтите, јер то онда примате помоћу два чула — вида и слуха.

ОБАВЕШТЕЊЕ ЧИТАОЦИМА

Трошкови око издавања „ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА“ знатно су поскупели у последње време, па је управни одбор предузећа „Политике“ принуђен да повећа цену „ПОЛИТИКИНОМ ЗАБАВНИКУ“ са 10 на 15 динара почев од 1 фебруара ове године.

ЗАПИСИ О БОРБАМА КОД БЕОГРАДА ПРЕ 40 ГОДИНА

Били су сунчани, врели дани 1914 године. Београд и цела Србија готово сваког тренутка доживљавали су све новије узбуђиве догађаје, какве дотада нису памтили, а који су још јаче распламсавали пламен родољубља изазван освајачким ставом Аустро-угарске монархије.

Догађаји су се низали муњевитом брзином. Данас, кад прелистамо странице књига и новина у којима су описани ти незаборавни дани, лако можемо да оценимо колико је онда било велико узбуђење и занос, када и сад делују на читаоца. Ту се нижу незаборавне слике, мисли и узбуђења. „У четвртак вече, 23 јул, аустро-угарски посланик предао је неприхватљив ултиматум... На све стране пребројавају се меци, чисте брзометке и прегледају бомбе... У два воза на београдској станици дипломате чекају да крену у своје земље; било је последње време... Пре подне 28 јула, Српска

врховна команда добила је отвореним телеграмом објаву рата...

„На први глас о објави рата, који је муњевитом брзином пројурно кроз Београд и целу земљу, почела је пушчана и митраљеска ватра око Београда. Први одреди, међу којима је било много патриотских добровољаца, заузели су положаје око савског моста и својим грудима бранили прелаз преко њега док се не одлучи његова судбина. Борба је постојала све жешћа. У 3 часа после подне, 28 јула, пао је смртно погођен у груди са три митраљеске метке Душан И. Ђоновић, бивши трговачке академије. То је био први пали борац на српском фронту у Првом светском рату.

Пред поноћ, 28 јула, проломно се снажан тресак. Пламен је сукнуо високо, а светлост је обасјала целу варош на савској падини и Топчидерско Брдо; први распон савског моста дигнут је у ваздух и сручио се у воду.

У прво свитање, 29 јула, наједном се на Дунаву појавила лађа вукући челичне шлепове, упловила у Саву и полако се привлачила пристаништу. Српски борци пустили су је на домак бомби. У згодном тренутку загрктале су брзометке, затрешале бомбе, а са непријатељске лађе и шлепова одјекнули су јауци и кукања. Из дубине једног шлепа чуо се необичан звекот. То је била војна музика која је пратила ову експедицију, која се надала да ће ући у Београд и музиком увеличати свој победоносни улазак, али преварила се.

И непријатељ је био упоран. Борба је била кратка и крвава. Са једном убојног оружја на копну мешала се песма, а на води: на лађи и шлеповима чуо се јаук. Експедициони корпус тражио је помоћ, али је све било узалуд, па је био присиљен да бежи. На командном мосту експедиционог брода, док се удаљавао, видео се пресамитићен непријатељски официр. Непријатељи нису имали времена да уклоне његово тело.

Увече, истога дана, на Сави се појавио поново непријатељски брод. На њему је висила бела застава. Долазио је парламентар. Српски одреди су га дочекали и спровели до команданта. Он је тражио безусловну предају града, али му је командант поносно одговорио: „Заузмите га“.

Ето, то су били први дани борби у одбрани Београда 1914, а после тога дошле су славне битке, Церска и друге, које су широм света пронеле славу српског оружја и љубави према земљи.

Ка су били ефеби?

У старој Грчкој ефебом се називао сваки младић који је навршио 18 година. Тада су га његове филе уносице у војнички списак. После тога био је дужан да положи заклетву у Аглаурину храму. На челу ефеба поједине филе био је софронист. Свим ефебима заповедао је козмет. Сваки Атињанин био је две године ефеб. У првој години државни учитељи вежбали су ове младиће у оружју, а на крају године организована је јавна приредба и такмичења. Тада су ефеби добијали штит и копље, те су у другој години под заповедништвом стратега вршили стражарску службу на граници и у земљи. Када би навршили двадесету годину живота, ефеби су постајали младићи-хоплити, добијали су право да узимају учешћа у пословима народне скупштине, а били су дужни да служе у војним одредима изван своје земље.

Где се налазе Доверска Врата?

Доверска Врата су мореуз између Довера и рта Гри Не. Мореуз је широк 32 километра, спаја Северно Море са Каналом, односно Атлантским Океаном, а одваја острво Велику Британију од европског копна. Просечна дубина мореуза је 30 метара, а највећа 72 метра. С привредним развојем Енглеске развијао се све више и саобраћај у овом мореузу. Саобраћају служе луке Довер и Фолкстаун на енглеском, а Булоњ и Кале на француском тлу. По мишљењу неких стручњака Доверска Врата због састава земљишта и мале дубине олакшавају остварење прокопавања подморског тунела између европског континента и Енглеске. Први пројекат тунела изнесен је 1805, затим поново 1828 и 1829 године, али је сваки пут одбачен. Енглески капетан Веб први је препливао Доверска Врата 1875 године, а Луј Блерио први их је прелетео 1909.

Од чега се добија парафин?

Парафин је мешавина чврстих угљоводоника. Налази се као састојак петролеја. Нарочито се добија дестилацијом неких врста мрког угља, тресета и битуминозних шкриљана. Парафин се употребљава за израду свећа, воштане хартије, воштаног платна, воска за мазање пода, за натапање жижица, за изолирање итд. Парафин је француска реч, а потиче од латинских речи: парум, што значи мало, и афинис, што значи сродан. Име му је дао немачки хемичар Карл Рајхенбах.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Таланат и рад

У биографијама великих људи, немара науке, културе и цивилизације, нађе се подоста корисних мисли и података који доцнијим поколењима указују на лакши и правилнији пут кроз живот.

Једнога дана Исака Њутна посетили су неки његови пријатељи. У разговору један упита великог научника: „Којим путем и помоћу чега сте дошли до својих највећих открића?“

— Врло једноставно, драги пријатељу, — одговори Њутн, — Ја сам о томе стално размишљао. Увек сам имао пред очима предмет који ме је занимао и само сам чекао, док најзад из првих магичних облика није избила јасна светлост сазнања.

Ово јасно показује да је Њутн, као и хиљаде других, постао велики човек-проналазач само зато што је био постојан и сталан у раду.

„Ако сам човечанству учинио неку услугу, то сам постигао само зато што сам био вредан и што сам стално размишљао о ономе што сам желео да остварим“, рекао је

геније, јер такав се човек рађа. Али, варају се они који тако потцењују вредност рада. Волтер је једном приликом рекао: „Између генија и обичног човека стоји узана међа“, што значи: упорно и смислено ради и тиме си ступио на стазу где се стварају велика дела. Дидро је био један од оних који су сматрали да су сви људи једнако обдарени, што се своди на мишљење да су велики људи то постали једино захваљујући неуморном раду. Французи имају лепу пословицу у којој се сликовито говори о вредности рада. Она гласи: „Вредноћа научи и мелведа да игра“, а једна источ-

њачка пословица: „Само време и стрпљење претварају дудов лист у свилу“.

Све ово показује да се велики резултати у животу постижу најчешће простим средствима и обичним способностима, али уз предан и марљив рад. Пут кроз живот, ма како био закрчен оним обичним, свакодневним бригама, потребама, дужностима и томе слично, отворен је за све оне који хоће да раде. Како човек о свему томе размисли, онда дође до закључка да се само радом уздику појединци, а тиме и цела нација. Разуме се, сваки човек не може бити геније, али је исто тако тачно да ни геније не сме да занемари и презре рад и његове врлине, јер геније није ништа друго, као што је рекао Бифон, него — стрпљење.

Легенда о Орфеју

По старогрчкој митологији, Орфеј је био син музе Калиопе и бога Аполона. Познат је као ненадмашан певач и свирач у лиру. Он је својом песмом очаравао не само људе, него и дивље животиње, реке, изворе, потоке, ветрове, па и саме богове. Богове је на тај начин толико одобриво љубо да су пристали да му врате из подземног света вођену жену Еуридику, која је умрла од уједа змије. Богови су му поставили услов да се не о-

сврће на њу када је буде водно. Он је обећао, али обећање није извршио. У једном тренутку окренуо се, али је истог часа Еуридику нестало.

ШТА ЈЕ ПУРИЗАМ?

Пуризам је чишћење језика од непотребних туђих речи и рђавих кованица. Означава и претераност у тежњи за чистотом говора.

Била сам велико стабло

Ја сам некад била најпоносније стабло у шуми, — тако је почела причу буква цепаница.

— Их што си хвалисавка! — добаци јој камени угаљ.

— Причекај само док ја дођем на ред па ћеш видети шта сам био.

— Не ометај ме, него слушај! — рече озбиљно цепаница. — Дакле, била сам

стабло... велико стабло... буква. Расла сам у шуми, одмах до самог језера, па сам могла, као у огледалу, да видим у води своје дивне гране и стабло. Почетком сваког пролећа окитила бих се дивним пупољцима и без претеривања могу рећи да сам дивно изгледала. Напомињем вам да то није било само моје мишљење; то су приметили и други. Сви који су ме тада видели нису могли а да се не диве. Међу њима налазио се и један песник, који је о мени написао дивне стихове и штампао их. Поред тога, заљубљени су долазили и урезивали своја имена у моју кору, а два гаврања направивла су гнезда на мојим гранама, на којима су становали чворци и зебе, и радовали се у својим становима.

— То звучи сасвим лепо, — примети камени угаљ, — само је грдна штета што се од све те лепоте на теби не види баш ништа.

— Ако се буде овако упало у причу, — рече кокс, — онда тешко да ћу се одлучити да и ја приповедам своју историју кад на мене дође ред. Потребно би било, мислим, да једни дру-

гима поштедим мало живце.

Сви ућуташе кад чуше ову примедбу, а буква цепаница настави:

— Под мојим ногама вечно је био разасрт диван филм, који је у пролеће био изведен свежом травом препуном дивног цвећа. А кад би дошла зима, онда бих се огрнула смећим огрточем од свога лишћа, који би касније прекрио снег. Сваког лета била сам све већа и моје гране увек су се китиле новим гранчицама, а стабло је добијало сваке године по један нов прстен. Тако сам најзад постала прави цин. Зими, кад би беснела олуја и моји се другови превизали и домили, ја сам стајала мирна и равнодушна. Био је то дуг и диван живот...

— Опрости, молим те, — обрати јој се тресет, — али ме јако занима како се завршио твој живот.

— Е, то заиста не знам, — одговори цепаница. — Сигурно сам постала сувише велика. Чула сам како људи око мене говоре да и млада стабла морају доћи на ред, а да би од мене могли добити изврсно дрво за огрев и друго.

— Људи... људи... Ха-ха-ха! — рекоше камени угаљ и тресет, па прснуше у смех.

Кокс је ћутао и није се смејао.

— Заиста не знам чему се смејете, — рече мало уверена буква цепаница. — Не заборавите да су људи наши господари... Колико се сећам, они су ме претестерисали, затим везали око мене конопач и потезали ме тамо-овамо док се нисам срушила. Морало је да ради тридесет људи док се то завршило, а ја сам онда пала с толиком буком и ломљавом да се земља затресла. После тога опет су почели да ме тестерису и цепају секирама, па су моје делове сложили, одвели и продали на пијаци. Сад је само овај један комад који видите преостео од оне дивне букве. То је моја историја. Ако неко зна бољало у причу, — рече кокс, — онда тешко да ћу се одлучити да и ја приповедам своју историју кад на мене дође ред. Потребно би било, мислим, да једни дру-

гима поштедим мало живце. Сви ућуташе кад чуше ову примедбу, а буква цепаница настави: — Под мојим ногама вечно је био разасрт диван филм, који је у пролеће био изведен свежом травом препуном дивног цвећа. А кад би дошла зима, онда бих се огрнула смећим огрточем од свога лишћа, који би касније прекрио снег. Сваког лета била сам све већа и моје гране увек су се китиле новим гранчицама, а стабло је добијало сваке године по један нов прстен. Тако сам најзад постала прави цин. Зими, кад би беснела олуја и моји се другови превизали и домили, ја сам стајала мирна и равнодушна. Био је то дуг и диван живот...

НЕВЕРОВАТНО али ИСТИНИТО

Истраживачи далеких, непознатих земаља наилазили су на појаве, често неважне за науку, које су својом занимљивошћу привукле њихову пажњу. Са својих путовања они су доносили фотографске снимке и цртеже без којих би њихове приче заиста изгледале невероватне. Ево неколико таквих занимљивости.

КОКОШКЕ БЕЗ ПЕРЈА

Вилијам Лавар један је од оних многобројних путника-истраживача који су са својом фотографском камером и новинарском бележницом обишли многе земље, бележили и снимајући успут разне занимљивости. Њега је једном навео пут и у индиско село Анден, које се налази на врху једног планинског ланца. Ово забачено на сеље могло би се назвати „селом ветрова“, јер у њему ветрови дувају без престанка. Готово преко читаве године становници тог села иду огрнути тешким вуленим огрточима. По некад су ветрови у Андену толико јаки да не само што људима „отимају“ њихове огртаче, већ — веровали или не — чупају и перје са живине. Што је најзанимљивије, кокошке и пилићи у Андену живе нормал-

стању да подижу такав бедем. А Инке су голим рукама подигле зид који је штитио њихову престоницу. Како? — то ће заувек остати тајна. Један енглески истраживач овако је описао бедем око Куска:

„Прво је постављено камење које ни цинови не би мо-

гли да покрену с места, а затим, према врху, камење постаје нешто уже. Између камења није стављан малтер, већ су камени блокови резани по мери, да се углављују један у други, и то тако вешто да није остала ни најмања пукотина између њих. „Лице“ ових горостасних белема тако је глатко да ни најбољи акробата не би био у стању да се уз такав камени зид попе. Куско је најзанимљивији град овог краја. Њега су испитивали и археолози, и архитекти, и филозофи. Али, он је и даље остао рудник за сва могућна научна истраживања“.

КРОЗ СВЕТ ШУМА

У шумама Мексика расте, по ред обичног, „мирољубивог“ дрвећа, и „дрво динамит“, које претставља праву опасност за оне који га не познају. Плод тога дрвета је нека врста тикве. Кад плод узри, он се уз заглашну пуцавау распреква. Његови „шрапнели“ лете тада на све стране и тешко ономе ко

се нађе у близини. Због тога су на већини ових стабала постављене табле с натписом: „Опасно!“

Околна града Морелоса, опет у Мексику, није нимало

погодна за излете и шетње. Јер, тамо се може наћи на једно друго, такође опасно, дрво. Човек га лако може препознати по крвгавом и неугледном стаблу и гранама које потсећају на руке човека оболелог од гихта. Мексиканци обилазе ово дрво у широком кругу, јер сваки додир с њим изазива грозницу, која може да траје данима.

У Перуу, пак, расте једно дрво које у сушним периодима претставља праву благодет за шумске животиње и птице, а често и за људе. Перуанци га називају „кишним дрветом“. Јер, чим наступи суша, лишће и младе гране овог дрвета почињу да испуштају воду, која у облику ретких, крупних капи пада на земљу, стварајући мале локве. Понекад из „кишног дрвета“ истече за један дан и по педесет литара воде.

Стари Германи веровали су да су дрвета жива и разумна бића као и људи и да осећају бол. Због тога су дрвосече, пре но што би почели да обарају какво стабло, на коленима молди дрво да им опрости што ће му нанети бол.

Највећи шампион међу дрвосечача живео је у осамнаестом веку. То је био један Немац који је могао да обори више стабала но десет других дрвосеча заједно. Једном је он за свега шест часова оборно читаву малу шуму у којој је било 171 стабло.

НЕИМАРИ ДРЖАВЕ ИНКА

Недалеко од Моленда, у јужноамеричкој држави Перуу, лежи древни град Куско, престоница некад моћне државе Инка. Један од владара овог великог царства био је и цар Андеан. Око Куска, своје престонице, подигао је он бедем какав људи никад, ни пре ни после њега, нису сазидали. Тешко да би чак и данашњи мајстори-зидари, уз помоћ најсавршенијих техничких средстава, били у

ОКАПИ-ЧИСТИНА

Окапи, врста шумске жирафе, најређи је дивљи становник области Итури, домо вине оредноафричких пигмеја. Плашљив је и брз, те га због тога није лако живог ухватити. Патрик Патнем, антрополог и лекар који је више од десет година провео у Африци проучавајући пигмеје, годинама се узалудно трудио да за свој мали приватни зоолошки врт набави једног окапија. Најзад, пигмеји су му донели једно младунче ове животиње; „најлепше које смо икад видели“, тврдили су они. Иако још није био потпуно одрастао, окапи је, рачунајући само до врата, био висок око један метар. Тело му је било кестењасторије, с пурпурноцирним и светлосмеђим пругама по ногама.

За новог члана малог зоолошког врта ограђен је велики простор, да би се што мање осећао као заробљеник. Истраживач Патнем био је веома радостан што је најзад дошао до жељене животиње. Али, његова радост није дуго трајала. Кад је црнац Абазинга, Патнемов помоћник који се старао о зоолошком врту, бацно преко оградe нарамак свежег лишћа, животиња је пришла, оћушила храну, али је није ни дотакла. Тако је про-

се нађе у близини. Због тога су на већини ових стабала постављене табле с натписом: „Опасно!“

Околна града Морелоса, опет у Мексику, није нимало

На то Сали прекорно заврте главом и упути се у шуму. Неколико тренутака касније врати се носећи једну глатку лијану, коју разапје преко ограђеног простора, везујући јој крајеве за два наспрамна угла оградe. Затим уђе унутра, подиже са земље бачено лишће и стаде да га веша о лијану, слично домаћини кад простира рубље да се суши. Он још није био ни завршио свој посао, а окапи устаде са

ше Сали, један од најстаријих пигмеја из читаве околине. Док му је Абазинга причао о нашој невољи, Сали је слушао пажљиво, с неким чудним, пот смешљивим изразом у очима.

— Каж ми, — обрати се он Абазинги — стављаш ли ти своју чинију с храном на земљу кад хоћеш да једеш? — Не! — промрмља збуњено Абазинга.

земље на којој је дотле мрзовољно лежао и прије лијани. Неколико часака њушкао је један лист, а затим га вешто смота својим рапавим језиком, „узбра“ га и поједе. После првог залагаја, који му је очигледно пријао, окапи крете дуж лијане, чупајући с ње лишће, задовољна изгледа као да се налази у правој цунгли и да брсти с право дрвета.

ОПРАВКА на цену живота

Ово је страница из радног дневника једног студента на пракси у институту за атомску енергију.

Јутрос, у 10.21, Џон Смит приметно је да се нешто необично догађа. Аутоматска писалка прешла је изнад црвене линије која означава почетак опасности, а „песма“ из гласноговорника наједном се променила. Смит сместа даје знак за узбуну. Надзорници, инжењери, „бели људи“ — сви стижу истог тренутка. Један од њих, Смитов стални „чувар“ одмах одводи свог штићеника да одреди код њега јачину „радијумске дозе“ коју је примио.

У заводу, који иначе ради непрекидно, без обзира да ли је ноћ, празник или недеља, престаје сваки рад. Треба про-

наћи квар и одмах га отклонити. А то је тежак и веома опасан посао.

Једна мала, за то нарочито обучена, група људи приступа радовима. Јер, место где ће се оправка извршити треба да буде што ближе месту где се догодио квар. Због тога они постављају привремене заштитне зидове од металних плоча и под на који ће се покварени део спустити заштићени слојем заштитног материјала.

Робот, кога су радиници назвали „Слатка топла лутка“ и који је „осушен“ да никад не „изиђе“ из атомске пећи, ступа у дејство. Његове огромне металне руке, којима из удаљене кабинe управља један од радиника, хватају оштећени део и носе га... Само за један делић секунде отвара се први, стални заштитни зид и робот спу-

шта свој плен. Зид се опет затвара. Оштећени део лежи на поду. Приступају му четири механичара, један надзорник и један „бели човек“, изабрани за тај посао колико због своје вештине, толико и на основу дневних извештаја о њиховом здрављу. Ако се оштећени део не може поправити, они га одмах, на лицу места, „сахрањују“, подижући око њега непробојну челичну мотилу. Тих челичних „гробова“ има по целом заводу, јер се сви делови који се не могу поправити „сахрањују“ тамо где их је робот спустио. Али, јутрос није био тај случај и два техничара, не додирујући својим, већ механичким, рукама покварени део, брзо су извршили оправку. Сирена је објавила да је посао обављен. И кад су се сви радиници и техничари удаљили од опасног места, зид се поново за тренутак отворио и робот је својим челичним рукама узео оправљени део и вратио га на старо место.

ЗА ЈЕДНОГ ВЕРГИЛИЈА

Они, издавачи, живе у палатама, а учењаци веома често у бедним колибама. Они имају полове од паркета и мермерне стубове, а учењаци једва да имају малу собицу. Они приносе на жртву богу Баху шампањак и токајско вино, а учењак пије устајало пиво. Он мора увек да мисли на сутрашњи дан и да њојма преседи крај лампе да би својој породици прибавио оно што је потребно за одржавање голог живота, а они проводе дане у радости. Овако је у 18 веку неки, данас непознати, берлински учењак и писац одржао односе који су владали између издавача и аутора књига.

Јако ни паре од својих издавача, па се чак сматрало за срамоту тражити неку награду за „чедо духа“. Један или два бесплатна примерка отштампане књиге представљали су једину накнаду за године проведене над текстом. Због тога се за Томаса Мурнера, који је 1514 године за своје дело „Geuchmatt“ добио четири гулдена, сматрало да се родно под срећном звездом, а за Улриха Цазнијуса, коме је годину дана касније за дело „Intellectus singularis“ његов издавач дао 20 гулдена, говорило се да је „згинуо силно богатство“. Цазнијус је заиста могао бити задовољан, јер је у то време годишња плата учитеља у Бечу износила четири, а једне служавке свега пола гулдена.

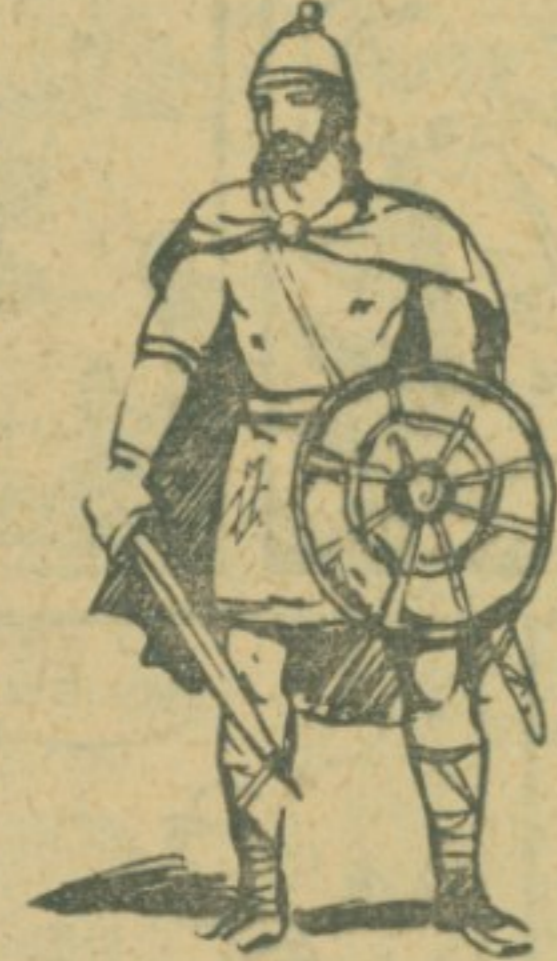
Кад су, најзад, писци увидели да ништа не могу очекивати од издавача и да се од „књижевничке и учењачке части“ не може живети, почели су да своју „духовну децу“ посвећују појединим кнежевима, градовима, па и богатим трговцима. Тако је, 1551, „уважени“ Конрад Геснер, природњак, посветио своју књигу о четвороножним животињама општинској управи града Шриха и за то од ње добио доживотну ренту у природи: по 1500 килограма ражи и 580 литара вина годишње.

ГАЛИЈА и ТАЛИ

У Старом веку Галијом се називала земља на станама Галима, а оубухвалата је данашњу Француску, Белгију и северну Италију. То је била земља покривена шумом, без путева и пуна мочвара. Становници њени, Гали, били су високи и крупни, с русом косом коју су плели у ритнице и пуштали да им допире до рамена. Гали су становали у једноставним, округлим колибама подигнутим наспред поља и украшеним главама убијених животиња. Помало су обрађивали земљу, а умели су и да кују гвозде и израђују простије предмете од бакара. Нарочито су лепо правили оружје од бронзе и гвозда, јер су волели лов и рат. Били су веома храбри. Често су позлазили у ратне походе, па су чак и Рим заузимали. Обожавају дрвеће, ветар и природне силе. Њихови свештеници, друиди, живели су у шумама. Првога дана нове године они су брали између са храстова и делили је људима и женама. Наиме, веровало се да имаде штићу од свих несрећа. Друиди су приносили и људске жртве.

Галијом су владали Римљани. Они су сазидали многобројне градове, као што су Лион и Нарбон, са величанственим споменским, чије се рушевине још виде. Изградиле су и добре путеве и водоводе.

Гали су, мало помало, усвојили навике својих победилаца, њихову одећу и језик. Од тога је касније постао романски, први степен ка садашњем француском језику. Галска омладина могла је слободно да се васпитава у многобројним школама. Римљани нису дирали ни галске свештенике, сем што су им забранили приношење људских жртава!

Дошао је и осамнаести век, а положај писана није се побољшао. Ана Лујза Каршнин, пруска песникиња из доба рококоа, живела је у правој бедности. Године 1763 написала је неколико песама у славу Фридриха Великог, због чега ју је он позвао у двор. Разговор између њих текао је овако:

— Кад дате ваше песме да се штампају, колико примите за један табак? — запитао је краљ.

— Не много, величанство. Недавно сам дала да се штампана осам песама које опевају ваш триумф и добила за то двадесет талира.

— Двадесет талира! Заиста, од тога се не може живети. Ја ћу то већ видети... побринућу се о томе.

Краљ је обећао помоћ, али није испунио обећање. Једном само послао је песникињи два талира. Но, она му их је вратила, приложивши уз њих песму, која у преводу гласи: „Два талира не даје велики краљ. Такав поклон неће ми повећати срећу. Не, он ме тиме чак мало и понижава и зато их враћам“.

Гете је, изузетно, био прави Крез међу књижевницима, јер

У свом продирању на север и запад, Римљани су доспели и у данашњу јужну Француску и почели да се насељавају у њој. Видели да се галска племена међусобно не слажу, слави римски војсковођа Јулије Цезар реши да освоји целу Галију. Четири стотине година

у његови књижевни хонорари износили 1500—2000 талира годишње. Поред тога, као тајни саветник Вајмарске Републике, имао је још 1200 талира годишње плате. Само за „Хермана и Доротеју“ добио је он хиљаду златних талира. Шилер је зарађивао мање од њега, али ипак толико да су га остали, мање срећни писци, сматрали богаташем. Наиме, он је за своје радове добио око 33.000 талира. А у 18 веку за један талир се могло купити 15 килограма меса или пар шпела, док је одело израђено по мери стајало двадесет талира.

Колико су, иначе, ауторски хонорари били ниски показује следећа два примера. Књижевник Ленц, један од истакнутих писца из периода „Штурм и Драг“, добио је за своју чувену драму „Војници“ свега два дуката, а француски романијер Стендал за све своје књиге — 30.000 франака. Његово најпознатије дело „Пармски картузијански манастир“ донело му је, 1839 године, свега 2.500.

Док су на једној страни књижевници једва таборили, њихови издавачи стицали су богатства. Године 1482 штампан је у Базелу Ројхлинов „Вокабуларнијус“, који је продаван по два гулдена и осамдесет крајцера, што је у оно време претстављало велику суму. За ту своту могло се тада купити 2250 јаја, 95 килограма говедине, или 60 килограма масти. Недељна зарада једног надничара износила је тада 15 крајцера, а дневница мајстора-зидара — 6.

Највећи „посао“ начинио је ипак издавач Лутерова „Библије“. У септембру 1552 године објављено је њено прво издање, и то у 3000 примерака. Цео тираж био је распродат за цило три месеца, по цени од гулден и по примерак. Друго издање изишло је у децембру исте године. За Лутерова живота штампано је и распродато око 100.000 примерака а да он за то није добио ниједан једини новчић. Тих година за гулден и по могло се добити 1300 јаја, 463 килограма жита или 150 литара пива. Истовремено, лекар градске болнице у Бечу, који је имао да се стара о 200 болесника, имао је годишњу плату од 16 гулдена; коњухар и његова жена, који су водили бригу о болничким коњима, добијали су заједно 14 гулдена; болнички пекар 14, учитељ основне школе 3,75, а служавка свега гулден и по годишње. Један примерак Библије стајао је, дакле, онолико колико је једна служавка зарађивала за годину дана. Колико је богатство згинуо Лутеров издавач Мелхиор Лоттер, није тешко замислити.

Сто година касније књиге су нешто појевтиниле, а плате се повећале. Једна књига Вергилијевих песама од 500 страница, издата у Лајди код чувеног издавача Елзевира, стајала је један гулден. Те године, 1636, годишња плата учитеља износила је 30, а служавке 4 гулдена. За један гулден могло се тада купити 110 јаја, 15 килограма белог брашна, 19 литара вина или 29 литара пива.

С појевтињем књига растао је њихов тираж, а заједно с тим добит издавача; само је положај писана остао исти — све до XIX века. Они за свој труд нису добијали ништа, или су добијали неку бедну своту. Због тога су се протести писача чули све чешиће и бивали све гласнији. Али, издавачи су и даље „приносили на жртву богу Бахусу шампањак и токајско вино“, а учењаци су и даље „пили устајало пиво“.

МУДАР ПОСТУПАК...

У минулом веку и почетком овога, у Београду су се одиграли многи крупни догађаји. Један од њих је и она грандиозна демонстрација београдског пролетаријата која се десила 12 децембра 1910 године. Демонстрацију је организовала Српска социјал-демократска странка и у њој је учествовало 12.000 лица.

Тога дана пре подне одржан је велики збор пред негдашњом зградом Народне скупштине (угао улица Народног фронта и Кнеза Милоша), а затим је једна делегација отишла у Народну скупштину и представила меморандум, у коме су изнесени захтеви целе радничке класе у земљи. После тога су демонстранти, са црвеном заставом на челу поворке, прошли поред двора и преко Терезија у правцу Кнез Михаилове улице. У исто време, из београдског града изишла је дворска стража: једна чета пешадије са државном заставом. Командир страже Војислав Бумбаширевић, видећи огромно море народа пред собом, сматрао је за најпајетније да своју чету скрене у споредну улицу и да заобилазним путем дође у двор, те да на тај начин избегне да не упадне право у поворку демонстраната.

Поступак овог официра није се свицео неким београдским буржоаским листовима, затим партијским утралним и партијским опозиционим (радикали и самосталци тада су били заједно у влади), па су дигли велику галаму, бацајући дрвље и камење на Бумбаширевића што је својим поступком „срушио ауторитет војске и дозволио да се државна застава срамно повуче испред првене социјалистичке заставе“. Ову повину прихватили су у Народној скупштини и неки опозициони буржоаски посланици. Из тог писана и на говора избијало је жалење што војници с бајонетима на пушкама нису упали међу голооруже хиљаде људи и жена.

„Ми можемо да одемо само похвалу овом увиђавном и симпатичном официру који је чету скренуо. Није тешко замислити шта се могло да деси да Бумбаширевић није овако поступио“, писале су социјалистичке „Радничке новине“.

— Иако сам тада чуо протесте противу милитаризма и захтеве за завођење народне војске, одлучно сам да избегнем сукоб, па макар

се са мном ма шта десило, — причао је доцније Бумбаширевић Трици Квцлерићу и неким другим пријатељима. — Био сам свестан како би све тешко изшло и за мене лично и за војску да је мојом несмотреношћу дошло до лома и крвопролића. Преда мном је био голоорук народ који је манифестовао своје познате захтеве. Моји војници, који су деца тог народа, одобрили су овај мој поступак.

Разуме се, Бумбаширевић је због овога имао доста непријатности: рапорте, са слушавања, премештај у Књажевац и ненапредовање у чиновима. Али, то није могло да утне на његова родољубива осећања када су доцније дошли ратови. Он је паметно водио своје војнике, био им друг и пријатељ, а својом личном храброшћу саколио је и њих. Резултат таквог његовог држања била су многа одликовања, и наша и страна. Војислав Бумбаширевић умро је 3 Јануара ове године, као пешадиски пуковник у пензији.

Четири месеца после овог догађаја, 1 маја 1911, у Крагујевцу су организовани првомајске демонстрације. Али, тада је артиљери-

ски официр Караџић с бајонетом топова намерно ударио на леђа на првомајске демонстранте који су се мирно кретали улицама. Разбио их је и прогазио и изазвао сукоб за који демонстранти нити су били криви, нити су га желели. Направно се лом, у коме се нападач-официр није нимало добро провео, и то све због свог лудог схватања да је социјалистички раднички покрет „нешто што не треба да постоји у држави“. Том приликом настрадали су и многи радници.

Необичан гуштер

Зоолог Дитмарс, познати стручњак за гмизавце, дуго није могао да поверује у приче о гуштеровима из чијих очују штрца крв. Он је испитао преко 200 „рогатих гуштера“, у које спада и овај, пре но што је наишао на једног који га је у то убедно, испрекавши својом крвљу беле зидове његове лабораторије. Професор је избројао на зидовима 103 прилично велике крваве мрље. Кад се овај гуштер уклаши или узбуди, најпре сав набрекне, тако да изгледа као да ће му очи испасти из главе, и тада му из очног капка бризне крв. Мала је количина крви коју гуштер на тај начин из-

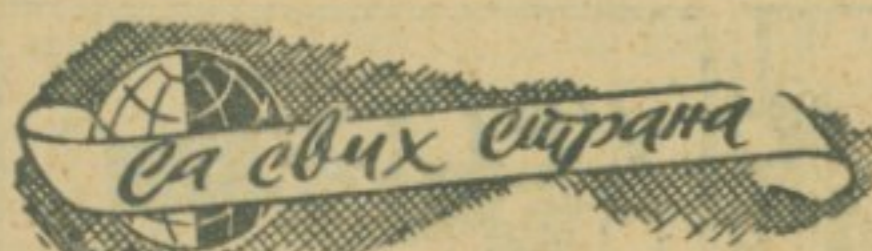
губи знатна, он се, чак и после неколико заустопних оваких „претстава“, осећа сасвим добро и хитро ће побегни чим се нађе на слободи.

ШТА ЈЕ ДУБЛЕ?

Дубле је назив за прост метал који је претучен племенитим металом. Под именом дубле у свакодневном животу мисли се на бакарну легуру која је позната под именом „американско злато“. Дублеом се назива још и прост метал претучен сребром, затим сребро претучено златом или злато с превлаком од платине.

ИЗУМИРАЊЕ МОРУНЕ

Цивилизација је била узрок постепеном изумирању још једног праистовника воде — северноевропске моруне, која је живела у Северном Мору, уз обале немачке покрајине Шлезвиг-Холштајна. Пре тридесетак година тамошњи рибари могли су сваке године да се радују обилатом лову моруне, међу којима примерци дугачки и по три метра нису били никаква реткост. Доцније је моруне из већине слатких вода, где су се оне мрстиле, проналази све развијенија индустрија, а улаз у реку Ајдер, која им је још била преостала за бацање икре, затворио им је гат, подигнут 1936 године. Од тога времена лов је почео нагло да опада. На жалбу рибара, власти су донеле наредбу о заштити ове рибе, али је било доцкан: последњи мужјак уловљен је 1950 године и отада, уколико моруне и зају у рибарске мреже, то су све саме женке. Научници су ипак успели да нађу излаз из ове тешке ситуације и да реку Ајдер поново претворе у мрстилиште моруне. Из Америке ће бити пренета оплођена икра у смрзнутом стању и од ње ће се у станици за расплођавање произвести младе рибе. С техничке стране овај поступак не претставља никакву тешкоћу, али је питање да ли ће младе моруне америчког порекла моћи да се прилагоде новој средини.

АЖДАЈА

У народним умотворинама често се говори о аждаји. Негде се назива змајем и алом. Помиње се да има једну или више глава, четири ноге, реп и крила. По народном веровању она је сродна змији, па се каже да док змија змију не прождере не може да постане аждаја. Ова неман живи у планинским језерима, а да би се одболовила приноси јој се људске жртве, обично девојке, или их она сама тражи. Аждаји су, по том веровању, слични ала и змај. Ала може да лети и наводи облаке на летину, па је прождере. Због тога се и назива „несита ала“. Негде се прича да змајеве бране летину од ала. Ала живи на земљи и ту је слична змији или аждаји. Веровало се да свака змија кад проживи сто година постаје ала. Тада добије ноге и крила, легне крај воде или пута и зграба људе. Она може да одузме памет и здравље људима. Змај је, опет, негде јунак од кога док лети отскаче оази. Такав је и у нашим народним песмама. Прича се о змају који има крила, реп и крљушти. Митолошка бића кепеци специјалност су германских народних умотворина, а змајеви наши. Све су то, наравно, измишљена бића, која никад нису постојала, а по мишљењу неких научника она су успомена на огромне гмизавце, диносаурусе и друге, који су заиста постојали у одређеном периоду развитка земље.

РИБА — АКРОБАТА

Риба лосос живи и у водама Лабрадора. Она има црвенкасто месо, а може бити тежика 20 до 30 килограма. Кад дође време икрена, лососи у великим јатама улазе у ушћа река, плове уз њих и преваљују по стотине километара до места где треба да пуне икру. На том путовању лососе ништа не може да заустави: ни јаке водене струје, ни водопади, ни друге препреке. Није редак случај да се види како лосос пред препреком скочи увис и по осам метара и прескочи је. То је прави акробатски скок. Кад наступи време сељења, онда рибари постављају мреже и улове силне количине ове рибе, од које се углавном справљају конзерве.

КО СУ БИЛИ ПАРЦИ?

Први тразгови о адвокатима код нас налазе се у земљама Душанова царства. Тако се у Душановом законнику говори о приставима, „лицима која су парничари узимали да их у парницама на суду заступају“. Помињу се и парци, који нису, као пристави, били службеници суда, већ заступници приватних лица — парничара, који су их узимали по својој вољи, да уместо њих подноси тужбу и бране их на суду.

ПОМОРСКЕ ЛУКЕ У СТАРОЈ ГРЧКОЈ

Најпознатија поморска лука старе Грчке била је Пиреј, која је припадала Атини и од ње била удаљена четири миље. У њој су се налазили државни арсенали и друге зграде. И Спарта, иако је била претежно копнена сила, имала је своју поморску луку, која се налазила у Лакоњском заливу, а од града била удаљена 30 миља. И ова лука била је јако утерђена. Родос је имао две поморске луке. На улазу једне налазио се познати колос, једно од седам чуда Старог века. То је био кип од месинга, висок 32 метра. Служио је као светионик, а подигнут је 280 године пре наше ере.

СЛАБЕ СТРАНЕ ТКАНИНА ОД НАЈЛОНА

Поред све своје практичности, тканине од најлона имају и својих незгодних страна. Пре свега, најлонска тканина је рђав електрични спроводник и може да накупи доста статичког електрицитета, што може да створи непријатност особи која је носи. Ово је нарочито изразито код женских особа чија је кожа осетљива. Другим имен је слаба страна што свако ткање не прима подједнако боје, те је бојење тканина од најлона каткад доста тешко.

НОВ ТОПЛОМЕР

Лекар Џорџ Перкинс начинио је електронски топломер који ће вероватно заменити досадашњи, непромењен још од 1867 године. Нови топломер показује температуру болесниковог тела после свега пет до седам секунди.

ИСПИТИВАЊЕ МУЊЕ РАДАРМОМ

У Институту за телекомуникације у Јужној Африци начињена је радарска камера која прави хиљаду снимака за пола секунде и која је намењена за проучавање унутрашњости облака док кроз њих пролази муња. Постојали су и раније слични апарати, али не са овомом прецизношћу. Како су у Јужној Африци буре готово свакодневне, стручњаци се надају да ће помоћу ове камере успети да добију драгоцене податке.

ЈЕВРЕЈИ НА НОВОЈ ГВИНЕЈИ?

Антрополози су на Новој Гвинеји наишли на једну групу урођеника који претстављају праву тајну за науку. Ови црни људи имају типичне семитске црте лица. У њиховом говору има хебрејских сугласника, а извесне њихове легенде сличне су с причама из Библије. По једном мишљењу, то су потомци јеврејских досељеника који су у давна времена дошли овамо из Палестине. Али, ово је само претпоставка и тајна бољења појавити тек доцније.

њиховог порекла и даље остаје нерасветљена. Нова Гвинеја није довољно испитана и на њој вероватно има још племена која су научницима непозната. Ово урођеничко село опажено је из авиона.

НАЈМОДЕРНИЈА БИОСКОПСКА ДВОРАНА

У Греноблу, у Француској, изграђена је дворана за приказивање тродимензијалних филмова. Она има облик положене пирамиде и може да прими 1.150 гледалаца. Платно је широко 12,5 метара. Са три звучника иза платна и два допунска у самој сали, која је и иначе веома акустична, омогућен је чист звук, а гласно намештено платно, које је мало испушено, допушта свим гледаоцима подједнако праћење филма.

ВАГОНИ С ПОКРЕТНИМ КРОВОВМ

У Француској се већ налазе у употреби теретни вагони с покретним кровом, у које се утао вар врши одозго, дизалицама. Место чврстог крова постоји девет капака, који се лако скидају и намештају. Сличне кровове имају и неки вагони немачких железница, само се они састоје из два дела, те се утовар врши наизменично: прво једне, па друге половине.

СВЕ ЈЕ ВИШЕ ЛЕПРОЗНИХ БОЛЕСНИКА

По мишљењу америчких лекара-стручњака за лепру, број лепрозних болесника повећаће се у току следећих тридесет година. Узрок лежи у томе што је велик број америчких војника у Другом светском и корејском рату био у областима где је ова болест веома раширена, нарочито на Филипнским Острвима и Новој Гвинеји. И поред тога што је код досад пријављених болесника успешним лечењем заустављено напредовање болести, сматра се да је далеко више оних код којих ће се први знаци ове бољења појавити тек доцније.

МОДЕЛ МАШИНЕ — У БОЦИ

На изложби модела, која је недавно приређена у Паризу, највећу пажњу привукао је један струг смештен у обичној боци. Струг је димензија 50x40x18 сантиметара и ради на електричну струју. И досад су се виђали мали модели једрилица у боцама, с јарболима који су најпре увучени кроз грлић, а тек после усправљени и намештени на лађу. Међутим, наобјашњиво је како је могла да се склопи у боци читав ова машина, која је састављена од 60 делова. Њен конструктор, један морнарички подофицир, рекао је само да је кроз грлић боце уносио комад по комад и да их је склопио за свега три дана.

ХАРТИЈА ОД СТАКЛЕНОГ ВЛАКНА

Производња хартије од стакленог влакна потпуно је успела. Ова хартија је нарочито добра за електричну изолацију и издржљива је на веома високој температури. Служи и за филтрирање ваздуха и течности, као и у електротехници.

КАКАВ ЈЕ ТО РИВЈЕРОВ НАПИТАК?

Ривјеров напиток је лек против болова и тешкоћа у желуцу. Он се састоји од четири грама лимунове киселине у 190 делова воде са додатком од девет делова натријум-карбоната. Лек је добио име по професору Лазару Ривјеру (1589—1655).

ШТА ЈЕ ТРОМБЛОН?

Тромблон је пушка распуца. То је челична справа у облику цилиндра, удешена тако да се може наместити на пушчану цев за бацање бомби помоћу пушчаног зрна.

СОКСЛЕТ

Сокслет је апарат за стерилизовање млека. То име добило је по проналазачу Ф. Сокслету (1848—1926).

... немачки фило- Лајбниц (1646 до 1717) саставио је први вештачки међународни језик. Лајбницова „космографија универзалис“, коју је објавио 1666 године, није био говорни, већ писани језик, језик знакова и симбола који би, без обзира како би се који знак на коме језику изговарао, био једнак за све народе.

... боксерске рукавице измислио је енглески боксер Џек Браутон. Он је саставио и прва правила за боксовање, која су Енглези усвојили 1743 године.

... домороци са Јамајке називају своје острво Хајмана, што значи „Острво извора“. Шпаньолски завојевачи назвали су је Сантјаго, а Енглези су касније поново узели њено старо име, додуше нешто деформисано.

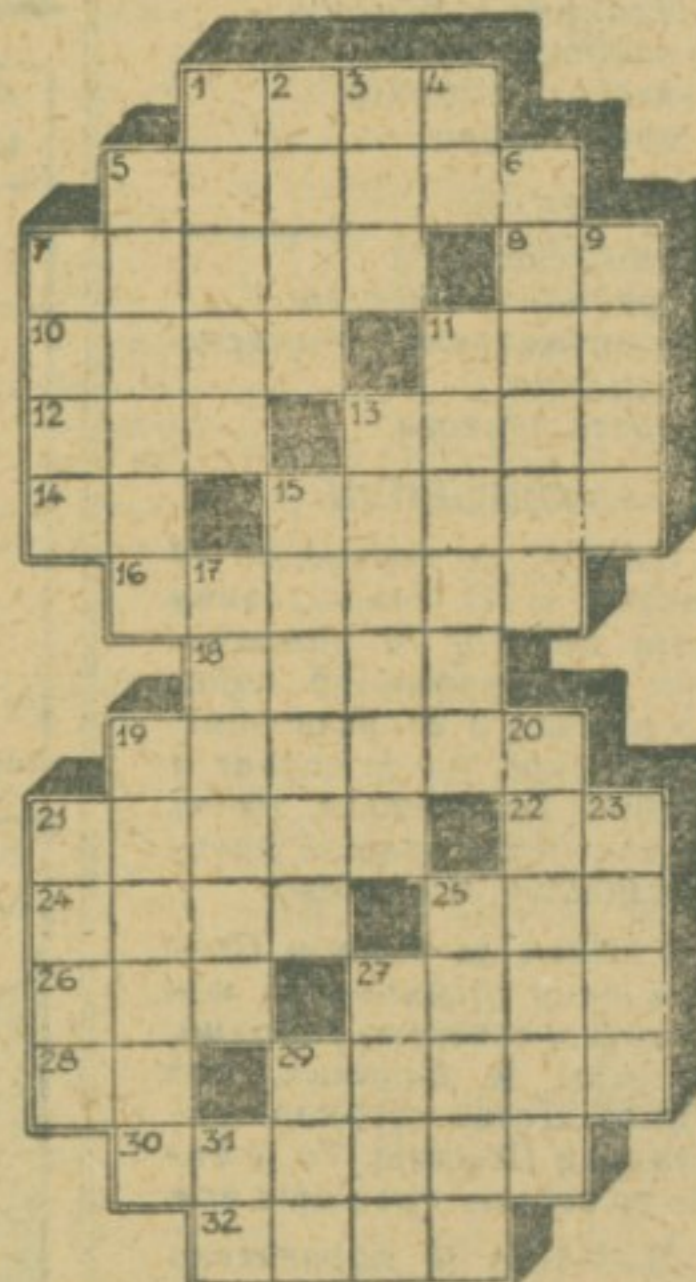
... у 17 веку кафа је у Француској била веома омилена, али су многи били против ње и сматрали је за пролазну моду. Једном је госпођа де Севинје рекла за Ра-

сина, у чији таленат није веровала: „Против ње као кафа“, желећи тиме да каже да је његова слава незаслужена и пролазна.

Водоравно: 1) једна планета; 5) спајање више предузећа; 7) авијатичар; 8) нота; 10) гркос; 11) одјек корака; 12) презиме проналазача парне машине; 13) женско име; 14) елидирана слеза; 15) начин опхођења; 16) изасланик, обично тајни; 18) старо име Ирске; 19) јужно воће; 21) музички инструмент; 22) лична замена; 24) учешће у стварању неке имовине; 25) млечни производ; 26) прот број; 27) црн, нишан; 28) река у Аустрији; 29) птица грабливица; 30) скуп добара у својини једног лица; 32) тор.

Усправно: 1) мелез; 2) састојак ваздуха; 3) мочвара; 4) иницијал аутора „Српске трилогије“; 5) завршни део инструменталне композиције; 6) лука у Мароку; 7) саставница Дризе; 8) у грчкој филозофији најфинија врста праматерије; 11) јужно воће; 13) река у Србији; 15) један од најбољих говорника из времена Француске револуције (1749—1791); 17) француска игра из 17 века; 19) планински масив у Француској; 20) род барских пужева; 21) племе јужноамеричких Индијанаца; 23) становник једног острва на северозападу Европе; 25) слободан селак и пастир у средњовековној Србији; 27) кратак запис; 29) врста енглеских лаких кола; 31) хемиски знак за молибден.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА Водоравно: 1) ре; 3) сати; 5) камера; 7) Хонолулу; 9) ара; 10) нос; 11) на; 12) Уб; 14) ја; 15) Банија; 18) Кива; 19) Војана; 21) та; 22) ак; 23) но; 25) јула; 27) бод; 28) палисада; 31) регула; 32) поза; 33) Ра.

Усправно: 1) Рамо; 2) Етел; 3) Сана; 4) Ирун; 5) Кораб; 6) алоја; 7) хан; 8) УСА; 12) унија; 13) бизак; 16) ако; 17) Јан; 19) базар; 20) анода; 21) тил; 24) ода; 26) Ален; 27) бала; 29) Игор; 30) Сува.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Риба „на млазни погон“

Врло лако можете направити рибу од хартије која ће се кретати по води иако је нећете ни гурати ни дувати на њу. Ево како се то ради. Узмите лист хартије, исеците рибу тачно онако као што је показано на нашем пртежу, с малим кружним отвором у средини, који је

спојен с репом једним узаним изрезом. После тога пажљиво метните рибу плитимце на воду. Сад је дошло најважније — претузак. Довољно је да капнете једну кап ула у кружни отвор у средини рибе. То ћете лако учинити ако зашкрићите шибцу и тај шибљак замочите у уље. Ово уље ће тежити да се раздигне по површини воде, и то на тај начин што ће изаћи на онај узани канал који сте просекли од кружног отвора до репа. То ће изазвати реакцију, која ће вашу рибу гурати напред, на велико чућење посматрача.

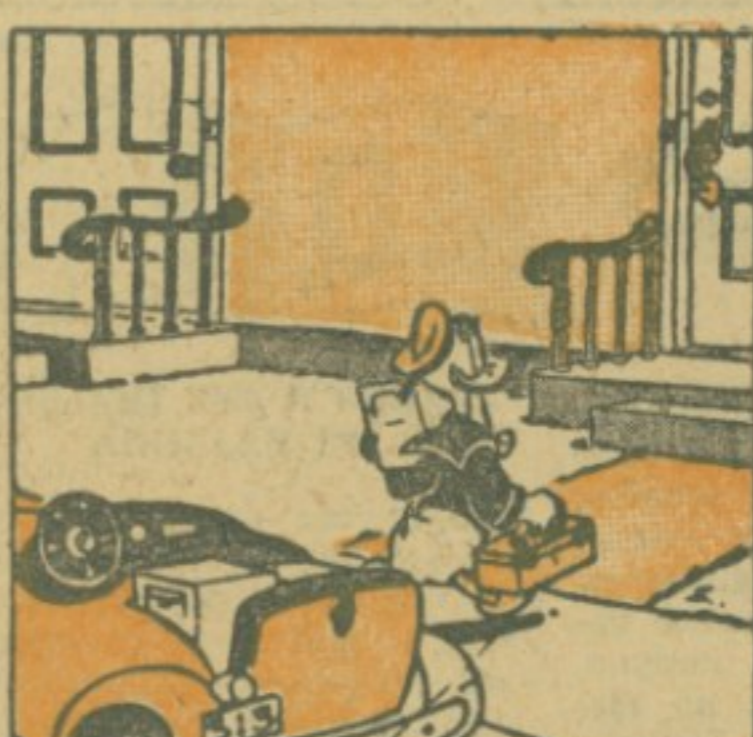
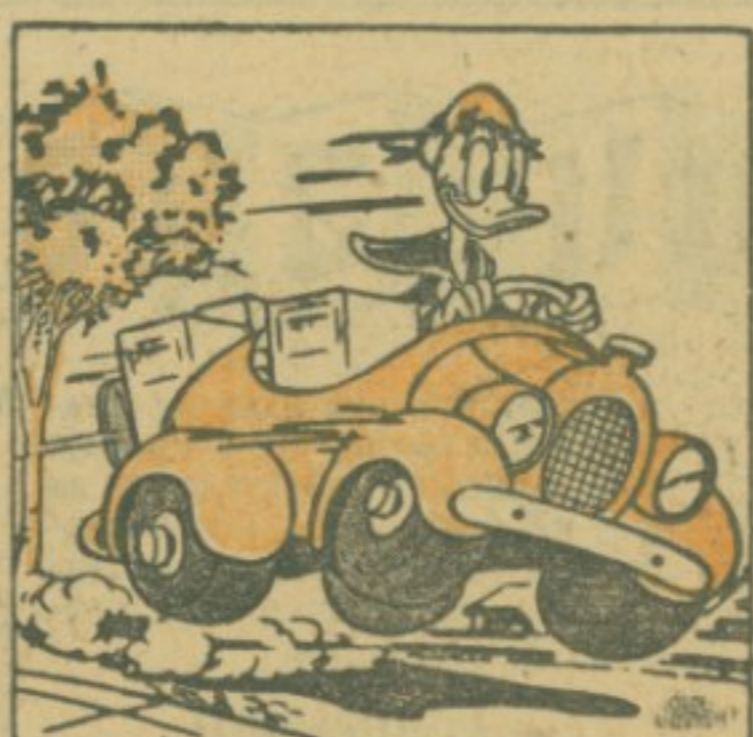
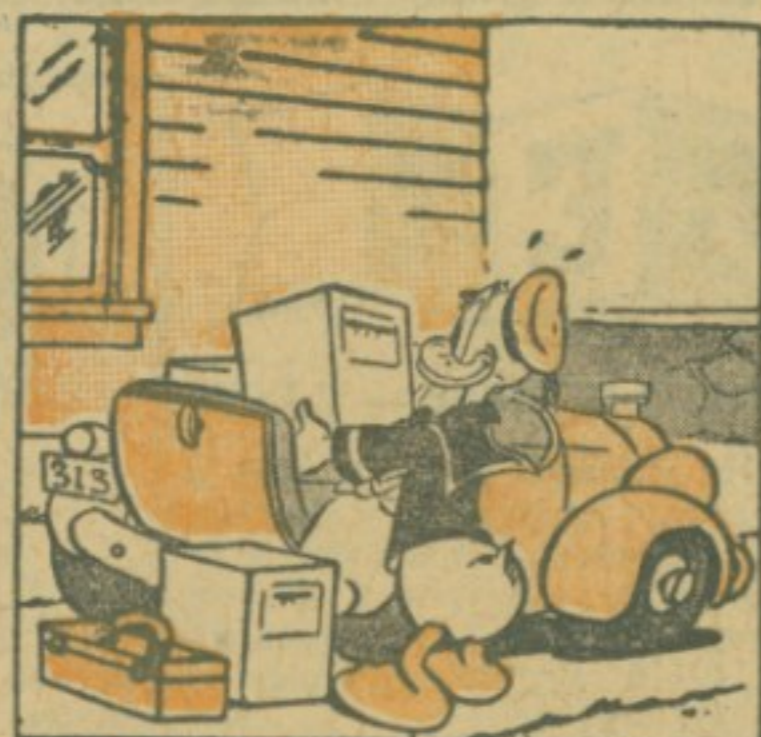
ДВОБОЈ РЕЧИМА

За ову игру треба повеће друштво. Играчи се подеље у две групе и свака изабере вођу, који има штап у руци. Члан једне групе каже име неке звери, птице, рибе, инсекта, или предмета које почиње словом А. Чим он то учини, вођа његове групе почиње да броји (не сувисше број) до 10, лупајући штапом код сваког броја. Пре него што одброји до 10 мора неко

Сигурно бисте волели да знате коме плеска овај млаз... Ништа лакше! Узмите оловку, па вуците непрекидну линију која ће пове-

зати све бројеве које видите на слици, почевши од 1 до 62. Кад сте већ направили слику, узмите и своје бојнице, па је обојите. Тако ћете имати леп украс на зиду своје собе.

МОДЕРНО СЛИКАРСТВО

Паја: Шта претставља ова твоја слика, Гаја?
 Гаја: Краву на ливади.
 Паја: Па на тој твојој ливади нема уопште гра-
 ве!

Гаја: Како ће је и бити кад ју је крава попала!

Паја: Крава? Ја ту нис-
 де не видим краву.

Гаја: Шта си ти мислио:
 да ће крава остати ту кад
 више нема шта да пасе!

АКО ЈЕ КАО С ЈЕЛОМ...

Пера Ждера лежи у бол-
 ници и стално кука да не
 може више да издржи од
 глади. Најзад му болнич-
 чарка донесе парченце
 двопека, једино што му је
 било дозвољено да једе.

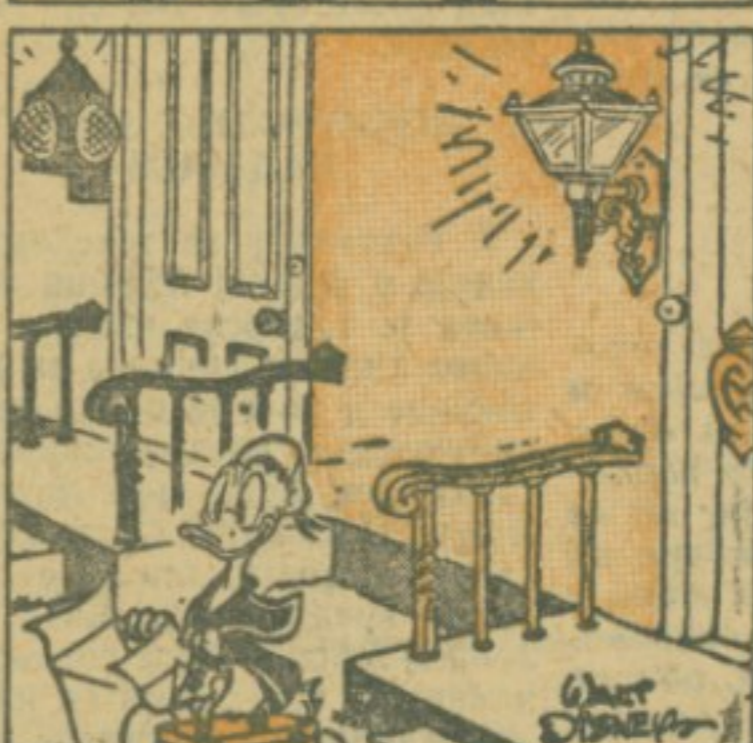
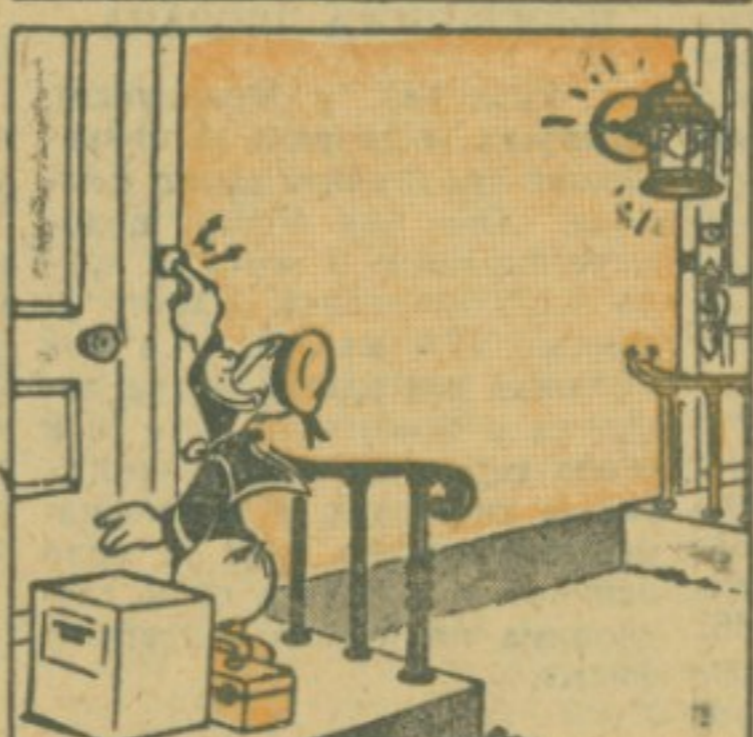
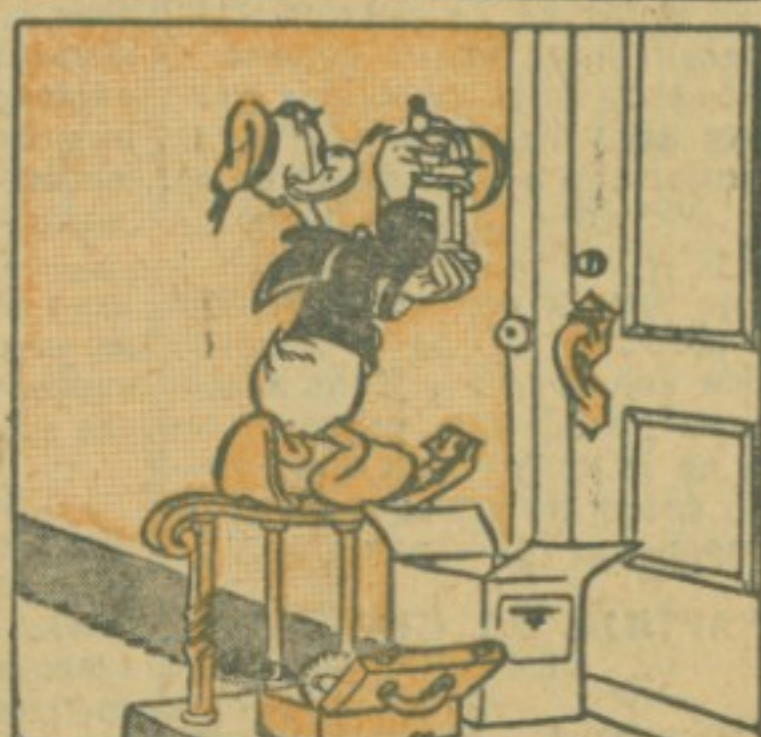
— Хоћете ли да вам
 донесем нешто за читање?
 — пита га болничарка, не
 би ли му тиме скренула
 мисао с јела.

— Не, — одговори одлуч-
 но Пера, — јер, какви сте,
 у стању сте да ми донесе-
 те поштанску марку.

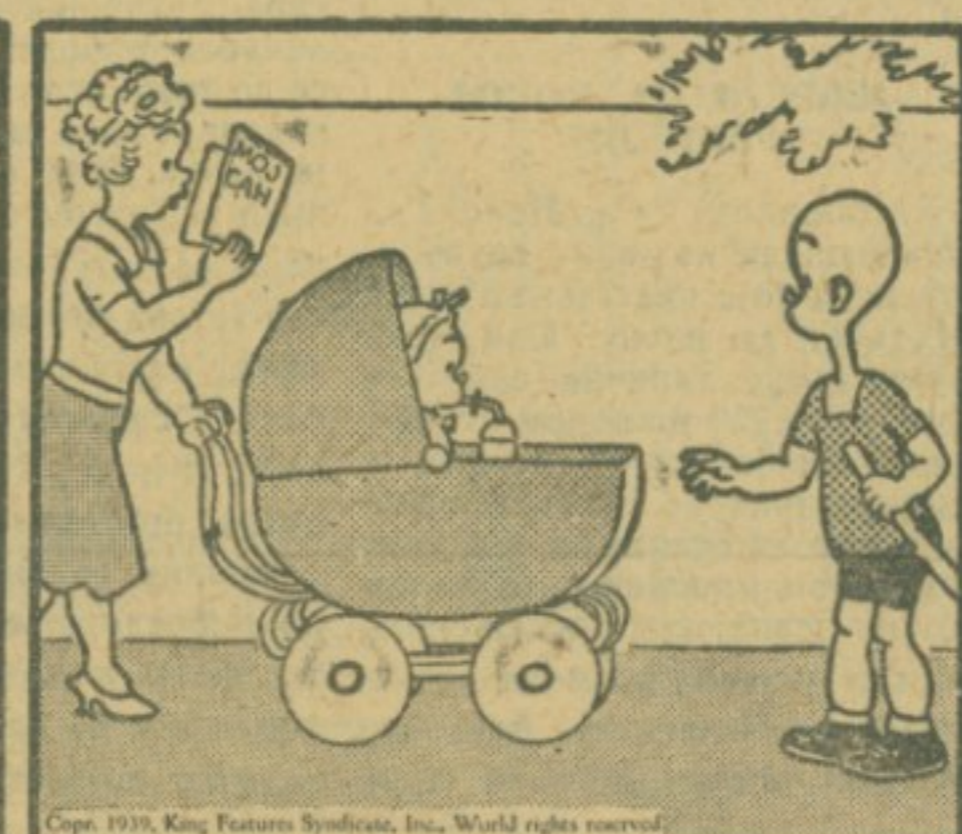
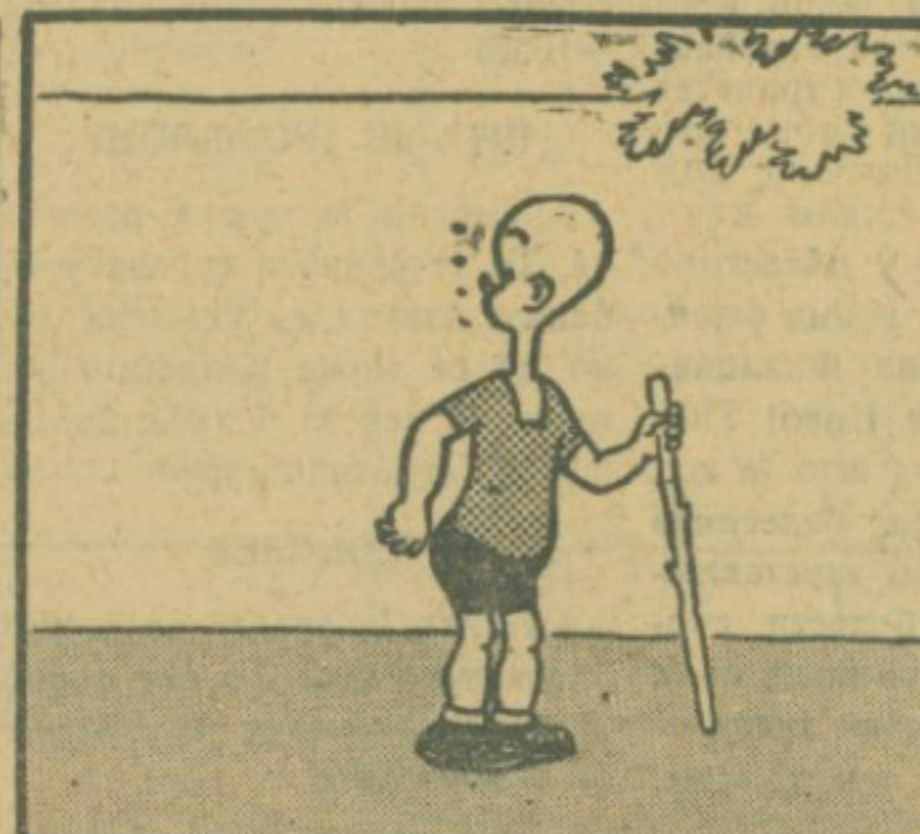
ШИЉА НА АЛПИМА

Водич: А сад морам да
 вас вежем.

Шиља: Шта! Зар ми-
 слите да ћу отићи а да
 вам не платим!

Мали МИБА

**Који је
 ОДГОВОР
 ишчан**

САРОС је:
 астрономски израз
 брег у старој Грчкој
 залив у Јонском Мору
 шпански плес

УТИКА је:
 планина у Италији
 индиска ношња
 место у Африци
 врста барке

НАГАНА је:
 шпанска игра
 средњовековни еп
 јужноамеричка филмска
 глумица
 врста болести

ОДГОВОРИ:
 САРОС је период од 10
 година и 11 дана у току
 кога настају 70 покрече-
 ња: 41 сунчево (од којих
 13 пуних) и 29 месечевих.
 Тај период био је познат и
 старим Халдејцима, па су
 то употребљавали за прет-
 сказивање покречења

УТИКА је била у Ста-
 ром веку феничанска ко-
 лонија у северној Африци,
 у чијој је близини, код
 Тапса, Цезар потукао при-
 сталце Поктеја. То је би-
 ло 46 године пре наше ере.

НАГАНА је паразитска
 тропска болест коња, во-
 веда и паса. Главни знак
 ове болести је повремена
 грозница. Смртоносна је
 ако се не лечи.

